

EXTENZE KRIMINALIZACE VE VZTAHU K MOŽNOSTEM TRESTNÍ JUSTICE

Filip Ščerba*

Abstrakt: *Proporcionalita trestní represe bývá zpravidla pojímána ve smyslu posuzování adekvátnosti míry trestního postihu z hlediska respektování práv a svobod jednotlivce, principů humanity, jakož i z hlediska dodržování zásady podpůrné role trestního práva. Poněkud opomíjena je potřeba proporcionality také mezi rozsahem trestní odpovědnosti a kapacitními možnostmi orgánů tvořících systém trestní justice. Rozpínání trestní represe zvyšuje zátěž orgánů činných v trestním řízení, a je tak jedním z významných faktorů negativně ovlivňujících délku trestního řízení, což vede zákonodárce k potřebě zavádět a prosazovat nové, zkrácené formy trestního řízení. Hlavním cílem tohoto článku je alespoň přibližně kvantifikovat, jak výrazně některá rozšíření trestní odpovědnosti zatížila trestní justici. Za tímto účelem je nabídnuta analýza statistických údajů o vyřizování některých trestných činů, jichž se toto rozšiřování trestní represe týkalo. Její výsledky mohou být vnímány jako potvrzení toho, že i zdánlivě drobná novelizace trestněprávních předpisů může výrazně zvýšit zátěž orgánů činných v trestním řízení a negativním způsobem tak ovlivnit fungování celého systému trestní justice.*

Klíčová slova: *trestní represe, kriminalizace, ohrožení pod vlivem návykové látky, kriminalita*

1. EXTENZE KRIMINALIZACE A JEJÍ DŮSLEDKY

Problém nastavení míry kriminalizace bývá vnímán zejména v souvislosti s jedním ze základních principů trestního práva, a to subsidiaritou, respektive pomocnou úlohou trestní represe, podle kterého má trestní represe fungovat až jako prostředek *ultima ratio*, tj. má nastupovat pouze v případech, že k ochraně daných zájmů či hodnot nepostačují jiné prostředky poskytované jinými právními odvětvími.¹ Přílišná extenze kriminalizace se tak může dostat do konfliktu s takovými základními pilíři demokratického právního státu, jako je humanita a důraz na zachování a respektování práv a svobod jednotlivce v tom nejširším možném rozsahu.² Míra kriminalizace je tak jedním z indikátorů úrovně společnosti ve vztahu k rozsahu svobody občanů, míry tolerance a humanity či respektu k základním lidským právům a svobodám.

Bylo by však pochopitelně příliš zjednodušující tvrdit, že každé zavedení nové skutkové podstaty trestného činu do trestního zákoníku s sebou přináší úbytek svobody jednotlivce. Kriminalizace určitého jednání totiž často představuje pouze zpřísnění postihu za jeho uskutečňování, prováděné ve snaze zdůraznit ochranu určitého právního statku, tzn., že jde o jednání, které bylo i před novelizací trestněprávních předpisů protiprávní a postizitelné (typicky jako přestupek či jiný správní delikt) a jehož postih byl „pouze“

* Doc. JUDr. Filip Ščerba, Ph.D., Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. E-mail: filip.scerba@upol.cz.

¹ Srov. např. SOLNÁŘ, V. – FENYK, J. – ČÍSAŘOVÁ, D. – VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva. Část první. Trestní právo a trestní zákony*. Praha: Novatrix, 2009, s. 35–38; KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 26–29; FUCHS, H. *Österreichisches Strafrecht. Allgemeiner Teil I*. Wien: Springer, 2008, s. 18; JIŘÍČEK, P. – MAREK, T. *Řešení bagatelních deliktů*. Praha: Leges, 2014, s. 27. an. aj.

² Srov. např. ASHWORTH, A. – HORDER, J. *Principles of Criminal Law*. Seventh edition. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 31–35.

posunut do roviny trestního práva (v následujícím textu bude uvedeno hned několik takových případů).

Podobně ani vypuštění určité skutkové podstaty z trestního zákoníku nepřináší nutně jednotlivci více svobody, neboť takový krok nemusí znamenat prohlášení určitého jednání za dovolené, ale jeho postih je pouze zmírněn, tedy přesunut například do roviny správněprávní odpovědnosti. Příkladem může být např. jednání spočívající v hrubé urážce či pomluvě veřejného činitele (respektive úřední osoby podle dnešní terminologie), které až do konce roku 1997 bylo trestným činem (srov. § 156 odst. 3 tr. zákona³ č. 140/1961 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 1997), zatímco od roku 1998 je postižitelné pouze jako přeštepke proti občanskému soužití (srov. § 49 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, dále i jen „zákon o přestupcích“).

Částečně opomíjen je však další důsledek extenze kriminalizace, který se týká vlivu na fungování a účinnost systému trestní justice a jeho jednotlivých částí. Značná část legislativních aktivit vyvíjených v posledních letech v trestní oblasti směřuje k tzv. racionalizaci trestní justice, jejímž hlavním cílem je hledání, zavádění a prosazování metod podporujících zvýšení efektivity justice, v tom smyslu, že přispívají ke zkrácení a také ke zjednodušení trestního řízení.⁴ Jde o reakci na jeden z nejpálčivějších a nejsložitějších problémů, které v posledních dekáдах sužují trestní justici nejen v České republice, a tím je příliš dlouhá doba provádění trestního řízení. Potřeba zjednodušení a zrychlení trestního řízení je vyvolávána (mimo jiné) jednak samotnou podobou trestně procesní úpravy, která v některých ohledech možná až příliš trestní řízení komplikuje a formalizuje, ale také právě rozšiřováním trestní represe, což lze spolehlivě prokázat prostřednictvím analýzy statistických údajů (viz níže).

Orgány tvořící součásti systému trestní justice jsou nuceny zabývat se v nemalém rozsahu touto novou trestnou činností, která doposud byla povětšinou postihována v rovině správněprávní odpovědnosti. Pokud stát zároveň nezlepší personální kapacitu těchto orgánů (což je z rozpočtových důvodů vždy problematický krok), je logickým důsledkem snížení účinnosti trestní justice, minimálně právě v podobě delší doby vyřizování jednotlivých trestních věcí. V legislativní (procesní) rovině pak daný jev vyvolává zmíněnou potřebu tzv. racionalizovat trestní justici.

Na tomto místě je důležité podotknout, že rozpínání kriminalizace jistě není jediným důvodem pro zavádění nových, alternativních způsobů řešení trestních věcí. Příkladem může být skupina institutů označovaná jako odklony v trestním řízení, tj. podmíněné zastavení trestního stíhání (§ 307 a § 308 tr. řádu), podmíněné odložení podání návrhu na potrestání (§ 179g a § 179h tr. řádu), narovnání (§ 309 a násl. tr. řádu) a v řízení proti mladistvým i odstoupení od trestního stíhání (§ 70 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů). Jejich využívání nejen přispívá k rychlejšímu vyřizování trestních věcí, ale je spojeno s dalšími výhodami, typicky např. poskytuje poškozenému lepší možnosti pro dosažení materiální i morální satisfakce a v některých případech představuje účinné výchovné působení na pachatele činu.⁵

³ Zde i v dalším textu se pod pojmem „trestní zákon“ rozumí zák. č. 140/1961 Sb.; „trestním zákoníkem“ se pak rozumí zák. č. 40/2009 Sb.

⁴ Viz např. ŠČERBA, F. a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 13–17.

⁵ Blíže viz ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 53.

Na druhou stranu, implementace některých nových prostředků racionalizace trestní justice (nejen) do českého trestního práva byla motivována prakticky výhradně právě snahou o jednodušší a rychlejší vyřizování trestních věcí. Nejvýraznějším příkladem je zřejmě nepochybně zavedení institutu dohody o vině a trestu, ke kterému došlo – v prostředí českého trestního práva – novelou trestního řádu č. 193/2012 Sb.

Výše uvedenou tezi, že jednou z významných příčin postupně se zvyšující zátěže trestní justice je rozšiřování dosahu trestněprávní represe, lze zřejmě považovat za obecně akceptovanou. Cílem tohoto článku je tuto tezi nejen potvrdit, ale také prostřednictvím analýzy statistických údajů kvantifikovat míru zátěže orgánů činných v trestním řízení, která je důsledkem vytváření nových, respektive rozšiřování stávajících skutkových podstat trestných činů. Je totiž velmi žádoucí vystihnout, jak výrazný je tento efekt rozšiřování kriminalizace. Je to totiž v podstatě cena, kterou společnost musí zaplatit za snahu chránit určitý zájem tím nejdůležitějším prostředkem, který má k dispozici, tj. prostřednictvím trestního práva. A podobně jako to činí v běžném životě jednotlivci, i zákonodárce by měl zvažovat, zda je tato cena adekvátní ve vztahu k zamýšlenému cíli.

2. K VÝVOJI TZV. TRADIČNÍCH (OBECNÝCH)⁶ FOREM KRIMINALITY

Ještě před analýzou důsledků rozšiřování kriminalizace pro systém trestní justice je třeba poukázat na to, že zvyšování počtu trestních věcí, kterými se orgány činné v trestním řízení musí zabývat, není primárně způsobeno nárůstem tradičního (obecného) typu kriminality (při současné relativně konstantní úrovni její kriminalizace). Tuto tezi lze také prokázat na základě statistických údajů, z nichž je zřejmé, že počet trestných činů, které lze zařadit právě do kategorie tradiční kriminality, dlouhodobě žádným výrazným způsobem neroste.

Pro tyto účely bylo zvoleno deset trestných činů (různé typové závažnosti), které do této skupiny lze bezpochyby zařadit, a v tabulce č. 1 jsou zachyceny údaje o tom, v jaké kvantitě byly tyto trestné činy řešeny jak v přípravném řízení, tak ze strany soudů v letech 2000, 2009 a 2012. Je ještě třeba vysvětlit, že nejaktuálnější statistické údaje zveřejněné k datu předání tohoto článku k publikaci se sice vztahují k roku 2013, avšak tento rok byl významným způsobem ovlivněn nestandardní událostí, kterou byla amnestie prezidenta republiky z 1. 1. 2013 (srov. rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb.); právě tato amnestie je totiž pravděpodobně nejvýznamnější (ne-li jedinou) příčinou výrazného nárůstu případů řešených v roce 2013, takže údaje z tohoto roku lze považovat za v jistém smyslu mimořádné a zkreslující.⁷

Z údajů uvedených v tabulce č. 1 je tedy patrné, že pokud jde o vybraných deset deliktů, počet těchto případů řešených jak v roce 2009, tak v roce 2012 byl dokonce výrazně menší v porovnání s údaji za rok 2000. Největší podíl na tomto poklesu sice měly základní majetkové trestné činy (krádež, zpronevěra, podvod), což bylo způsobeno pravděpo-

⁶ Srov. NOVOTNÝ, O. – ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. přepracované vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 61, 310.

⁷ Zatímco v roce 2012 bylo v přípravném řízení vyřízeno celkem 119.950 trestných činů, v roce 2013 to bylo 121.226 trestných činů – zde tedy nejde o tak markantní nárůst. Avšak pokud jde o počet odsouzených osob, ten činil v roce 2012 celkem 71.471 osob, ale v roce 2013 pak 77.976 osob, takže tento nárůst (o více než 9 %) již zanedbatelný není.

dobně zejména tím, že s účinností od roku 2002 (v důsledku novely trestního zákona a trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb.) došlo ke zvýšení hranice škody nikoli nepatrné (a tedy v podstatě hranice mezi trestným činem a přestupkem) z 2.000 Kč na 5.000 Kč, avšak mírný pokles je patrný i u dalších trestných činů, jako např. u ublížení na zdraví, loupeže či vydírání. V souhrnu lze tedy zřejmě konstatovat, že zátěž trestní justice mezi lety 2000 a 2012 skutečně nevzrostla v důsledku potřeby řešit tradiční formy trestné činnosti.

Tabulka č. 1.: Údaje o počtech řešených vybraných trestných činů v letech 2000, 2009 a 2012⁸

Trestný čin	Počet trestných činů známých pachatelů řešených v přípravném řízení / Počet trestných činů osob odsouzených soudem		
	rok 2000	rok 2009	rok 2012**
Vražda	298/176	205/112	214/110
Úmyslné ublížení na zdraví	6648/2830	4249/2372	4604/2638
Úmyslné těžké ublížení na zdraví	1037/509	774/433	791/526
Loupež	2799/1485	2922/1426	2257/1417
Vydírání	2573/1050	1549/762	1865/910
Krádež	52033/22756	32129/16533	35288/19742
Zpronevěra	7609/3507	3783/2266	3377/1984
Podvod*	18084/6726	6728/3146	8109/3270
Znásilnění	517/167	435/172	554/230
Výtržnictví	7543/4215	6632/4093	7590/5074
Celkem za uvedené trestné činy	99141/43421	59406/31315	64649/35901

* Údaje jsou uváděny pouze ve vztahu k tzv. obecnému podvodu podle § 250 tr. zákona, respektive § 209 tr. zákoníku, tedy bez údajů vztahujících se ke speciálním případům podvodu, tj. podvodu pojistnému, úvěrovému a dotačnímu.

** Uváděné údaje jsou vždy souhrnné pro trestný čin daného druhu, bez ohledu na to, zda byla právní kvalifikace prováděna dle trestního zákoníku, anebo podle předchozího trestního zákona č. 140/1961 Sb.

3. VÝVOJ EXTENZE TRESTNÍ REPRESE Z HLEDISKA DOPADŮ NA TRESTNÍ JUSTICI

Jak již bylo uvedeno, snaha o hodnocení vývoje míry trestní represe a její proporcionality ve vztahu ke kapacitním možnostem trestní justice prakticky nutně předpokládá alespoň přibližné vyjádření kvantitativního dopadu prováděných změn v oblasti trestního práva hmotného, a to s využitím statistických údajů. Jde přitom o nelehký úkol zejména proto, že ne vždy lze vysledovat průkaznou příčinnou souvislost mezi některou takovou změnou trestněprávních předpisů a změnou příslušných statistických údajů.

V průběhu uplynulého čtvrtstoletí, tedy poté, co byla provedena demokratizace československého trestního práva a byla zrušena celá řada skutkových podstat trestných činů,

⁸ Údaje převzaty ze Statistických ročenek kriminality za příslušné roky. Dostupné z: <<http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>>.

kteří byly součástí socialistického trestního práva a představovaly nástroj pro potlačování práv a svobod občanů (např. trestné činy podvracení republiky podle § 98 tr. zákona ve znění účinném do 30. 6. 1990, pobuřování podle § 100 citovaného zákona, poškozování zájmů republiky v cizině podle § 112 citovaného zákona a řada dalších), došlo k opětovné nemalé extenzi českého trestního práva. Novelizacemi trestního zákona i přijetím nového trestního zákoníku došlo k vytvoření a zavedení řádově desítek nových skutkových podstat trestných činů, výrazné rozšíření dopadu trestněprávní represe lze spatřovat také v zavedení trestní odpovědnosti právnických osob (přijetím zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob).

Jen pro úplnost lze poznamenat, že některé novelizace trestního zákona přinesly i zmírnění trestní represe cestou částečné dekriminalizace, např. když byl novelou č. 253/1997 Sb. z trestního zákona vypuštěn trestný čin hanobení republiky a jejího představitele (srov. § 102 a § 103 tr. zákona ve znění účinném do 31. 12. 1997); stejnou novelou došlo také – jak již bylo výše zmíněno – ke zrušení ustanovení § 156 odst. 3 tr. zákona, na základě kterého bylo trestně postihováno jednání spočívající v hrubé urážce či pomluvě veřejného činitele. Pravděpodobně k nejvýraznějšímu zmírnění trestní represe došlo v důsledku novely trestního zákona a trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb., která přinesla (jak již bylo zmíněno) mj. posunutí hranice nikoli nepatrné majetkové škody (respektive majetkového prospěchu a hodnoty věci) z 2.000 Kč na 5.000 Kč; od účinnosti této novelizace (tj. od 1. 1. 2002) proto byla řada případů dříve posuzovaných jako trestný čin (krádeže, zpronevěry, podvodu, poškozování cizí věci, apod.) kvalifikována pouze jako přestupek. Celkově je však možné konstatovat, že k zúžení trestní represe docházelo jen ojediněle a v minimálním rozsahu.

A konečně je sledování kvantitativního dopadu rozšiřování trestní represe na trestní justici komplikováno i tím, že minimálně v první polovině 90. let minulého století byl nárůst kriminality (za dané, relativně konstantní úrovně kriminalizace) alespoň zčásti důsledkem změny a uvolnění společenských poměrů a v neposlední řadě byl ovlivněn i (z kriminologického hlediska) výjimečnými okolnostmi v podobě poměrně rozsáhlých amnestií (srov. rozhodnutí prezidenta Československé socialistické republiky č. 1/1990 Sb. a rozhodnutí prezidenta republiky č. 56/1993 Sb.). Z tohoto důvodu je proto například velmi těžké odhadovat, jak se na nárůstu počtu stíhaných trestných činů projevila jedna z novel trestního zákona, která byla provedena zákonem č. 557/1991 Sb. a která významným způsobem rozšířila trestní represi doplněním skutkové podstaty krádeže o další případy, kdy pachatel činem nezpůsobil škodu nikoli nepatrnou (srov. § 247 odst. 1 písm. b), d) a e) tr. zákona, ve znění účinném od 1. 1. 1992).

Z těchto důvodů bude zřejmě vhodnější demonstrovat vliv rozšiřování kriminalizace na zatížení orgánů trestní justice jen na některých změnách českého trestního práva hmotného. Pozornost přitom bude samozřejmě zaměřena na ty změny, které lze považovat za diskutabilní z hlediska samotné racionality jejich provedení, tzn., že se jedná o případy, kdy zákonodárce prohlásil za trestné i jednání, jehož závažnost je spíše nižší, a lze proto racionálně uvažovat i o jeho postihu jinými, netrestními prostředky.

První z těchto vybraných změn byla provedena zákonem č. 253/1997 Sb., kterou byly mj. do trestního zákona zakotveny dva nové trestné činy, a to pojistný podvod (§ 250a trestního zákona ve znění účinném od 1. 1. 1998) a úvěrový podvod (§ 250b trestního zákona ve znění účinném od 1. 1. 1998). Represivní pojetí těchto skutkových podstat,

a zároveň důvod, pro který bylo jejich zavedení kritizováno,⁹ spočívá zejména v tom, že k jejich spáchání (v některých z jejich variant) se nevyžaduje způsobení žádné majetkové škody. Je vhodné připomenout, že u obou těchto zvláštních případů podvodu Ústavní soud rozhodoval o návrzích na jejich zrušení, kdy těmto návrhům sice nevyhověl, avšak v jeho rozhodnutích je rovněž patrná určitá kritika zavedení a existence skutkových podstat postihujících i jednání, jímž není způsobována žádná majetková škoda (srov. nálezy Pl. ÚS 5/2000 a I. ÚS 631/05). Skutkové podstaty trestných činů pojistného a úvěrového podvodu byly převzaty i do nového trestního zákoníku (srov. § 210 a § 211 tr. zákoníku), a byly navíc doplněny i o podvod dotační (§ 212 tr. zákoníku).

Další významné a v jistém ohledu i problematické rozšíření trestní odpovědnosti představovalo zavedení trestnosti držení drog (v množství větším než malém) pro vlastní potřebu. K tomu došlo novelou trestního zákona provedenou zákonem č. 112/1998 Sb. Není účelem této stati hodnotit racionalitu a oprávněnost tohoto nasměrování proti drogové politice státu, neboť to představuje samo o sobě poměrně složitý problém, jemuž bylo věnováno v rámci odborné literatury i judikatury mnoho prostoru.¹⁰ Z hlediska dopadu tohoto rozšíření trestní represe na trestní justici postačí poukázat na to, že trestný čin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu podle § 284 tr. zákoníku (dříve trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a tr. zákona ve znění účinném od 1. 1. 1999) musí být orgány činnými v trestním řízení řešen v nemalém množství (viz dále tabulku č. 2).

Třetí rozšíření kriminalizace, kterému je vhodné věnovat pozornost, bylo provedeno novelou trestního zákona č. 139/2001 Sb. a spočívalo ve vytvoření nové, zvláštní skutkové podstaty trestného činu poškozování cizí věci. Tato skutková podstata byla zakotvena v ustanovení § 257b tr. zákona, byla převzata i do nového trestního zákoníku (do ustanovení § 228 odst. 2) a spočívá v tom, že pachatel poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou nebo jinou látkou. Právě proto bývá tento trestný čin někdy označován jako sprejství a jeho přísnost (podobně jako u pojistného a úvěrového podvodu) vyplývá z toho, že znakem jeho skutkové podstaty není způsobení škody v určité výši, takže formální znaky tohoto trestného činu jsou naplněny i v případech, kdy škoda způsobená posprejováním či podobným jednáním je zcela minimální. Také u tohoto trestného činu Ústavní soud rozhodoval o návrhu na jeho zrušení, přičemž opět tento návrh sice odmítnul, avšak zároveň vyjádřil pochybnosti o efektivitě přístupu zákonodárce spočívajícího ve zmožování skutkových podstat v trestním zákoně a jejich nesystematické diferenciaci (srov. usnesení Pl. ÚS 4/03).

Největší zatížení trestní justice způsobené rozšiřováním trestní represe lze prokazatelně spojit s novelizací zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích,

⁹ Srov. např. JELÍNEK, J. *Novelizace trestního práva v roce 1997*. Praha: Linde, 1998, s. 37–39; VANTUCH, P. K trestnému činu úvěrového podvodu podle § 250b TZ. *Trestní právo*. 2000, č. 10, s. 4–5.

¹⁰ Srov. např. RŮŽIČKA, M. K problematice trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek nebo jedů podle ustanovení § 187a trestního zákona. *Trestní právo*. 1999, č. 6, s. 8–13; JURÁKOVÁ, I. Několik poznámek ke kriminalizaci držení drog pro vlastní potřebu. *Právní rozhledy*. 1999, č. 1, s. 15–18; ČENTĚŠ, J. *Hmotněprávní aspekty trestnej činnosti páchanej v súvislosti s nealkoholovou toxikomániou v Slovenskej republike*. Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky, 2007, s. 56–57; SOTOLÁR, A. et al. *Trestná činnosť spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení. Svazek první*. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti, 2002, s. 62; usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu, sp. zn. 15 Tdo 1003/2012 ze dne 27. 2. 2013.

provedenou zákonem č. 411/2005 Sb., kterou došlo také ke změnám v trestním zákoně. První z nich spočívala ve vytvoření nové skutkové podstaty trestného činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění (srov. § 180d tr. zákona ve znění účinném od 1. 6. 2006); protože však tato skutková podstata nebyla převzata do nového trestního zákoníku, nebude jí na tomto místě věnována pozornost, neboť cílem tohoto rozboru je hodnotit *aktuální* míru zátěže orgánů trestní justice.

Druhá změna, k níž došlo v důsledku novely č. 411/2005 Sb., už však při této snaze opomíjena být nemůže. Týkala se trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 201 tr. zákona. Od účinnosti zmiňované novely totiž ke vzniku trestní odpovědnosti stačí „pouhé“ vykonávání potenciálně nebezpečné činnosti ve stavu vylučujícím způsobilost, aniž by musela být splněna některá z dalších podmínek, které byly do té doby alternativně stanoveny v základní skutkové podstatě a které byly novelou transformovány na okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby a staly se tedy součástí kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu. Jelikož tento delikt je v drtivé většině páchan řidičem motorového vozidla, spočíval hlavní důsledek dané novely v tom, že trestný čin spáchá řidič, který řídí motorové vozidlo ve stavu vylučujícím způsobilost způsobeném vlivem návykové látky (pokud jde o ovlivnění alkoholem, rozumí se tím dle praxe zpravidla stav, kdy má pachatel v krvi alespoň 1 promile alkoholu¹¹), aniž by jízdou způsobil jakoukoli poruchu či konkrétní ohrožení v podobě dopravní nehody, ublížení na zdraví apod.

Zbývá dodat, že v rámci rekodifikace trestního práva hmotného byla skutková podstata trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky mírně zúžena, neboť nový trestní zákoník již pro spáchání tohoto deliktu vyžaduje výhradně úmyslné zavinění (srov. § 274 odst. 1 tr. zákoníku), zatímco předchozí trestní zákon připouštěl i zavinění nedbalostní (srov. § 201 tr. zákona ve znění účinném do 31. 12. 2009, srov. však i právní úpravu účinnou do 30. 6. 2006). Spíše na okraj lze poznamenat, že tato změna neměla až tak velký dopad na počet řešených trestných činů tohoto typu.¹²

Rozšíření skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky navíc způsobilo extenzi trestní represe ještě jedním, nepřímým způsobem. Kromě prudkého a skokového nárůstu počtu stíhaných trestných činů ohrožení pod vlivem návykové látky totiž došlo k postupnému nárůstu počtu stíhaných trestných činů maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 tr. zákona, respektive maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 tr. zákoníku. Šlo o důsledek logický a předvídatelný, neboť jednou z nejčastějších sankcí, která byla a je ukládána za trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky, je trest zákazu činnosti.¹³ A jelikož samozřejmě vždy určitá část odsouzených

¹¹ Srov. např. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2790–2791.

¹² Podle Statistických ročenek kriminality (dostupné z: <<http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>>) bylo v roce 2009 odsouzeno celkem 15.361 trestných činů ohrožení pod vlivem návykové látky, v roce 2011 to bylo 12.384 trestných činů tohoto typu a v roce 2012 celkem 11.838 těchto trestných činů; oproti roku 2009 tedy počet odsouzených trestných činů ohrožení pod vlivem návykovou látkou poklesl asi o 21% (v roce 2011), respektive o 23% (v roce 2012).

¹³ Např. v roce 2013 byl za trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky uložen trest zákazu činnosti (ať už jako hlavní sankce, anebo uložený vedle jiné sankce) uložen v 10.606 případech, což představuje 98% ze všech osob odsouzených v tomto roce za tento trestný čin. Zdroj: Statistická ročenka kriminality 2014. Dostupné z: <<http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>>.

prokazatelně poruší podmínky výkonu tohoto trestu, tzn. nejčastěji, že jsou přistiženi při řízení motorového vozidla, i když jim tato činnost byla zakázána, naplní tak právě skutkovou podstatu trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí (a vykázání), což vyvolává povinnost orgánů činných v trestním řízení takové jednání stíhat. Popsaný efekt se navíc zvyšuje tím, že i za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání je často znovu ukládán trest zákazu činnosti,¹⁴ takže opět dochází k tomu, že část odsouzených tento trest nerespektuje a spáchá tím další trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.

Kromě toho nelze přehlédnout postupné rozšiřování skutkových podstat samotného trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí (a vykázání). Zmínit lze zejména novelu trestního zákona provedenou v rámci přijetí zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a změně některých souvisejících zákonů, kdy za tento trestný čin bylo (mimo jiné) označeno i jednání spočívající v tom, že pachatel bez závažného důvodu nenastoupí na výzvu soudu trest odnětí svobody nebo se jiným způsobem neoprávněně brání nástupu výkonu tohoto trestu (srov. § 171 odst. 1 písm. g) tr. zákona ve znění účinném do 31. 12. 2009, respektive v současnosti § 337 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku). Další rozšíření trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání pak přinesl i nový trestní zákoník, kdy je tímto způsobem postihováno mj. i nerespektování uloženého trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (srov. § 337 odst. 1 písm. e) tr. zákoníku).

Zejména první zmíněné rozšíření dosahu trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání lze rovněž považovat za (do jisté míry) problematické, tedy možná nikoli nezbytné. K dosažení sledovaného cíle, tj. řádného a včasného nastoupení odsouzeného k výkonu trestu odnětí svobody, totiž trestní řád nabízí jiné nástroje, které systém trestní justice zatěžují v menší míře (srov. zejména § 321 odst. 3, § 69 odst. 3 a § 83c odst. 2 tr. řádu).

Je ještě nutno poznamenat, že nemalá část zmíněných trestných činů, které byly vybrány jako výrazné případy rozšiřování trestní represe cestou kriminalizace, je řešena některým ze způsobů, jež nepředpokládají provedení trestního řízení v jeho plné, standardní formě. Často je taková věc řešena některým z odklonů v trestním řízení již v přípravném řízení, když už je podána obžaloba či návrh na potrestání, samosoudce zpravidla využije možnosti vyřídit věc vydáním trestního příkazu; zřejmě u nemalé části těchto trestných činů dochází k fakultativnímu zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 tr. řádu, popřípadě k postoupení věci na základě závěru o nutnosti aplikovat na případ materiální korektiv v podobě zásady subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku.

I tyto jednodušší způsoby vyřizování trestních věcí však pochopitelně představují zátěž pro orgány činné v trestním řízení, zejména pak pro policejní orgán a státní zástupce, kteří realizují přípravné řízení.

¹⁴ Opět lze odkázat na statistické údaje, z nichž vyplývá, že např. v roce 2013 byl za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání uložen trest zákazu činnosti (ať už jako hlavní sankce, anebo uložený vedle jiné sankce) uložen v 10.606 případech, což představuje více než 64 % ze všech osob odsouzených v tomto roce za tento trestný čin. Zdroj: *Statistická ročenka kriminality 2014*. Dostupné z: <<http://slav.justice.cz/Info/Data/statisticke-rocenky.html>>.

4. KVANTIFIKACE ZÁTĚŽE TRESTNÍ JUSTICE V DŮSLEDKU ROZŠIŘOVÁNÍ TRESTNÍ REPRESE

Jak již bylo uvedeno, na tomto místě má být usilováno o kvantifikaci *aktuální* zátěže orgánů tvořících systém trestní justice v důsledku vybraných případů rozšiřování trestní represe cestou kriminalizace, a to na základě statistických údajů. V následujících tabulkách č. 2, 3 a 4 jsou vždy uváděny dva základní údaje. První z nich se týká počtu trestných činů daného typu vyřízených v příslušném období v rámci *přípravného řízení*. Tento souhrnný údaj lze považovat pro daný účel za vyhovující, neboť určitá zátěž pro orgány činné v přípravném řízení vzniká, ať už je způsob vyřízení věci v přípravném řízení jakýkoli, i když pochopitelně (jak již bylo uvedeno) některé z těchto způsobů jsou pro orgány činné v přípravném řízení jednodušší a méně zatěžující.

Druhý uváděný údaj vyjadřuje zátěž, kterou daný trestný čin představuje pro orgány podílející se na realizaci fáze trestního řízení probíhající *před soudem*, tedy zejména zátěž pro soud prvního stupně. Tento údaj je tvořen součtem všech způsobů vyřízení věci v rámci řízení před soudem, tzn. počtem osob odsouzených pro daný trestný čin a počtem případů, kdy věc skočila zprošťujícím rozsudkem, zastavením trestního stíhání či postoupením věci. Opět lze totiž vycházet z toho, že i když je určitý případ vyřešen poměrně jednoduchým způsobem (např. vydáním trestního příkazu, který není napaden odpořem), představuje pro orgány činné v trestním řízení (primárně pro soud) určitou zátěž.

Ve vztahu ke speciálním případům podvodu (tj. podvodu pojistnému, úvěrovému a dotačnímu) a k trestnému činu přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu podle § 284 tr. zákoníku jsou uváděny údaje pro rok 2012; údaje pro rok 2013 lze z důvodu amnestie prezidenta republiky opět považovat za poněkud zkreslující (viz výše). V souvislosti se speciálními variantami podvodu je ještě nutno poznamenat, že údaje, které jsou k nim uváděny, lze skutečně považovat za vypovídající z hlediska zvýšení zátěže orgánů činných v trestním řízení; vytvoření těchto speciálních skutkových podstat totiž nemělo za důsledek snížení počtu projednávání případů posuzovaných jako tzv. obecný podvod (podle § 250 tr. zákona respektive § 209 tr. zákoníku).¹⁵

Pokud jde o tzv. trestný čin sprejství, uváděné údaje (viz tabulku č. 3) se vztahují k roku 2009. Důvod spočívá v tom, že nový trestní zákoník již toto jednání uvádí jako druhou základní skutkovou podstatu trestného činu poškození cizí věci, která je obsažena v ustanovení § 228 odst. 2 tr. zákoníku. Statistické ročenky kriminality však uvádí údaje souhrnně pro trestný čin podle § 228 tr. zákoníku, takže z nich nelze vysledovat, jaká část z nich se týká právě tzv. sprejství. Předchozí trestní zákon z roku 1961 uváděl skutkovou podstatu tohoto trestného činu v samostatném ustanovení § 257b, takže byly využity údaje pro poslední rok účinnosti tohoto trestního zákona, kterým byl právě rok 2009, s tím, že do roku 2012 se počet těchto deliktů pravděpodobně příliš zásadním způsobem nezměnil.

¹⁵ Např. v roce 1996 bylo za trestný čin podvodu podle § 250 tr. zákona odsouzeno 3.500 osob, v roce 1997 to bylo 3.635 osob. V roce 2000 (tedy v době, kdy již existovaly speciální skutkové podstaty pojistného a úvěrového podvodu a údaje, které se k nim vztahují, už jsou evidovány ve Statistických ročenkách kriminality) bylo za podvod podle § 250 odsouzeno 6.034 osob, v roce 2001 šlo 5.491 osob, atd. Počet osob odsouzených za tzv. obecný podvod se tedy po vytvoření konstrukce zvláštních případů podvodu nejenže nesnížil, ale naopak vzrostl. Zdroj: *Statistické ročenky kriminality*. Dostupné z: <<http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>>.

Míra zatížení orgánů trestní justice způsobená rozšířením skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky je v tabulce č. 4 vyjádřena rozdílem mezi údaji pro rok 2012 a rok 2005, tedy mezi údaji relativně nejaktuálnějšími (a zároveň neovlivněnými amnestií) a údaji vztahujícími se k poslednímu celému roku před předmětnou novelizací trestního zákona. Pochopitelně ne všechny případy, které tvoří tento rozdíl, musí nutně připadat na jednání, které před novelou nebylo trestné (a bylo pouhým přestupkem), avšak přesto lze tímto způsobem nejspíše nejvíce kvantifikovat míru zátěže orgánů činných v trestním řízení zapříčiněnou zpřísněním základní skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky.

Obdobným způsobem, tedy rozdílem mezi údaji pro rok 2012 a pro rok 2005, je kvantifikováno i zatížení trestní justice, které bylo vyvoláno nutností častěji řešit případy trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 tr. zákoníku. Jak již bylo zmíněno, největší nárůst těchto deliktů lze totiž spojovat s větším množstvím spáchaných trestných činů ohrožení pod vlivem návykové látky, respektive s ukládáním trestu zákazu činnosti za tento trestný čin a jeho následným nerespektováním. Z tohoto důvodu lze za relevantní opět považovat rozdíl mezi počtem řešených trestných činů maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 tr. zákona v roce 2005 a počtem řešených trestných činů maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 tr. zákoníku v roce 2012.

Je však třeba samozřejmě dodat, že nárůst počtu řešených činů tohoto typu nebyl způsoben výhradně rozšířením a častějším postihem trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky, ale také rozšířením dosahu samotného trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, které bylo popsáno výše. Jelikož však i tyto změny v právní úpravě trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání lze považovat minimálně zčásti za sporné či problematické, není od věci zahrnout je do snahy o vyjádření míry zvýšení zátěže orgánů činných v trestním řízení.

Údaje obsažené v tabulkách č. 2, 3 a 4 jsou čerpány ze Statistických ročenek kriminality.¹⁶

Tabulka č. 2: Údaje o vyřizování vybraných trestných činů v roce 2012

Trestný čin*	Počet trestných činů vyřizovaných v přípravném řízení	Počet trestných činů vyřizovaných soudy**
Pojistný podvod (§ 210 tr. zákoníku)	449	331
Úvěrový podvod (§ 211 tr. zákoníku)	3298	1932
Dotační podvod (§ 212 tr. zákoníku)	43	17
Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (§ 284 tr. zákoníku)	385	264

* Přestože je právní kvalifikace uváděna podle trestního zákoníku, uváděné údaje jsou vždy souhrnné pro trestný čin daného druhu, bez ohledu na to, zda byla právní kvalifikace prováděna dle trestního zákoníku, anebo podle předchozího trestního zákona č. 140/1961 Sb.

** Údaje představují součet počtu odsouzených osob, zprošťujících rozsudků, zastavení trestního stíhání a postoupení věci.

¹⁶ Dostupné z: <<http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>>.

Tabulka č. 3: Údaje o vyřizování tzv. sprejerství v roce 2009

Trestný čin	Počet trestných činů vyřizovaných v přípravném řízení	Počet trestných činů vyřizovaných soudy*
Poškozování cizí věci – sprejerství (§ 257b tr. zákona)	977	408

* Údaje představují součet počtu odsouzených osob, zprošťujících rozsudků, zastavení trestního stíhání a postoupení věci.

Tabulka č. 4: Údaje o nárůstu vyřizování vybraných trestných činů mezi roky 2005 a 2012

Trestný čin	Počet trestných činů vyřizovaných v přípravném řízení			Počet trestných činů vyřizovaných soudy*		
	2005	2012	Rozdíl	2005	2012	Rozdíl
Ohrožení pod vlivem návykové látky**	2584	12184	9600	2104	11684	9580
Maření výkonu úředního rozhodnutí (a vykázání)***	11443	12191	758	8998	9989	991

* Údaje představují součet počtu odsouzených osob, zprošťujících rozsudků, zastavení trestního stíhání a postoupení věci.

** Podle § 201 tr. zákona, respektive § 274 tr. zákoníku.

*** Podle § 171 tr. zákona, respektive § 337 tr. zákoníku.

Provedeme-li součet všech údajů uvedených v tabulkách č. 2 až 4 (příčemž z tabulky č. 4 je za rozhodující považován údaj uvedený v kolonkách „Rozdíl“), dospíváme k zajímavým zjištěním.

Pokud jde o počet sledovaných trestných činů vyřizovaných v přípravném řízení, dosahuje součet těchto údajů čísla **15.510**. Ve vztahu k celkem 119.950 trestným činům, které byly v roce 2012 vyřizovány v rámci přípravného řízení, představují sledované trestné činy podíl **12,93 %**.

Součet všech údajů o sledovaných trestných činech vyřizovaných soudy pak činí **13.523** případů. Jestliže v roce 2012 soudy vyřídily celkem 83.600 trestných činů, podíl sledovaných trestných činů dosáhl dokonce **16,18 %**.

Na tomto místě je třeba připomenout, že uvedené údaje nemohou vyjadřovat zvýšení zátěže trestní justice v důsledku zpřísnování trestní represe (cestou kriminalizace) zcela přesně, neboť nárůst počtu řešených deliktů daného typu mohl být ovlivněn i jinými faktory, než samotným zpřísněním trestní represe (to se týká zejména trestných činů ohrožení pod vlivem návykové látky a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání). Avšak i na základě těchto přibližných dat lze tedy jednoznačně konstatovat, že sledované novelizace českého trestního práva hmotného skutečně způsobily značný nárůst zátěže orgánů trestní justice. Zhruba každý sedmý případ, kterým se trestní justice musela v roce 2012 zabývat, byl (z právního hlediska) důsledkem některé z těchto novelizací. Uvážíme-li, že tento efekt způsobilo pouhých sedm trestných činů (či spíše jen šest, protože na dotační podvod připadá jen marginální podíl), jeví se tento závěr jako skutečně zásadní.

Jednoznačně největší podíl na tomto nárůstu zátěže trestní justice mělo rozšíření skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky, výrazným způsobem však v tomto směru přispělo i vytvoření skutkových podstat úřadového podvodu a tzv. sprejství. Jen pro srovnání lze např. uvést, že pokud nárůst počtu trestných činů ohrožení pod vlivem návykové látky vyřizovaných v přípravném řízení, který nastal mezi roky 2005 a 2012, činil 9.600 případů, blíží se toto číslo dvojnásobku všech hospodářských trestných činů vyřizovaných v rámci přípravného řízení v roce 2012.¹⁷ Je samozřejmé, že náročnost objasňování hospodářské trestné činnosti je (obecně řečeno) extrémně vyšší než objasňování trestných činů ohrožení pod vlivem návykové látky, nicméně i tak lze soudit, že eliminace potřeby řešit tento druh bagatelní protiprávní činnosti v rámci trestního řízení by znatelným způsobem uvolnila kapacitu orgánů činných v trestním řízení pro stíhání závažnější a složitější trestné činnosti. Logickým důsledkem by pak mohlo být zkrácení průměrné doby trestního řízení i bez zavádění a využívání alternativních způsobů řešení trestních věcí.

Zvýšení zátěže trestní justice v důsledku značného nárůstu řešených trestných činů ohrožení pod vlivem návykové látky navíc ani nelze považovat za cenu, kterou je nutné platit za znatelné snížení počtu dopravních nehod způsobených pod vlivem alkoholu. Ze Statistické ročenky České republiky za rok 2013¹⁸ sice vyplývá, že oproti roku 2005 se celkový počet nehod v silniční dopravě značně snížil (v roce 2005 jich bylo evidováno 199.262, v roce 2013 pouze 84.398), avšak snížení počtu nehod zaviněných v důsledku vlivu alkoholu již tak výrazné není. Ze statistik nehodovosti Policie České republiky¹⁹ totiž vyplývá, že v roce 2007²⁰ bylo takových nehod evidováno 7.466 (a šlo o 4,3 % z celkového počtu nehod v tomto roce), v roce 2014 bylo evidováno 4.637 nehod zaviněných pod vlivem alkoholu (šlo o 6 % z celkového počtu nehod). Určitý pokles tedy sice lze zaznamenat, avšak nejde o pokles nijak markantní, a navíc jej lze spojovat spíše s jinými změnami, které zmíněná novela č. 411/2005 Sb. provedla v zákoně o provozu na pozemních komunikacích, zejména se zavedením systému bodového hodnocení řidiče či se zavedením obligatorního ukládání zákazu činnosti za určité přestupky spáchané při provozu na pozemních komunikacích (srov. § 125c odst. 5 a 8 zák. č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů); tomuto závěru nasvědčuje zejména zmíněný výrazný pokles celkového počtu dopravních nehod.

ZÁVĚR

Nejprve je třeba připomenout, že výsledkem výše uvedené analýzy nemůže a nemá být zjednodušující závěr o tom, že sledované trestné činy představují jednoznačné přepětí trestní represe. Podkladem pro takový závěr může být až podrobné a důkladné

¹⁷ V roce 2012 bylo v rámci přípravného řízení vyřízeno celkem 5.562 hospodářských trestných činů, tj. trestných činů obsažených v hlavě VI. zvláštní části trestního zákoníku, respektive v hlavě druhé zvláštní části trestního zákona. Zdroj: *Statistická ročenka kriminality 2013*. Dostupné z: <<http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>>.

¹⁸ Viz *Statistická ročenka České republiky – 2014*, kapitola 27. „Soudnictví, kriminalita, nehody“. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/320198-14-r_2014-2700 – cit. 8. 9. 2015>.

¹⁹ Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/statistika-nehodovosti-900835.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>>.

²⁰ Starší statistiky nehodovosti na webu www.policie.cz nejsou dostupné.

vyhodnocení dalších faktorů, zejména nutnosti důrazné ochrany daných zájmů, potřeba a možnosti odrazení potenciálních pachatelů od škodlivého jednání určitého typu prostřednictvím hrozby trestněprávního postihu a v neposlední řadě i hledisko adekvátní a spravedlivé reakce na toto jednání ze strany státu, a to mj. s přihlédnutím k intenzitě zásahu do práv poškozených osob.

Uváděné údaje však mohou být vnímány jako potvrzení toho, že při posuzování proporcionality trestní represe nelze opomíjet i dopady stanovení rozsahu trestní odpovědnosti na systém trestní justice. I zdánlivě vedlejší a drobná novelizace trestněprávních předpisů totiž může způsobit nutnost zabývat se novým typem trestné činnosti v takovém rozsahu, který může ohrožovat kvalitní fungování trestní justice, tedy způsobit její „přehřátí“.

Nejlepším příkladem takové „drobné“ změny může být nepochybně již několikrát zmiňovaná novela trestního zákona č. 411/2005 Sb., která zásadním způsobem rozšířila dopady skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky. Přírůstek více než devíti a půl tisíců nových případů lze považovat za tak obrovský, že v novodobé historii českého, respektive československého trestního práva by jej předčilo možná jen již zmiňované rozšíření základní skutkové podstaty krádeže, ke kterému došlo novelou č. 557/1991 Sb.

V tomto konkrétním případě proto přece jen je možné *de lege ferenda* doporučit návrat k právní úpravě účinné do 30. 6. 2006, kdy za trestný čin byly považovány až kvalifikované případy výkonu potenciálně nebezpečné činnosti (zejména řízení motorového vozidla) ve stavu vylučujícím způsobilost způsobeném návykovou látkou, především tedy případy, kdy tímto jednáním bylo způsobeno ublížení na zdraví, majetková škoda, apod.

Je vhodné však připomenout, že i při akceptování tohoto návrhu by trestným činem bylo i takové jednání, kdy by pachatel vykonával potenciálně ohrožující činnost ve stavu vylučujícím způsobilost navzdory tomu, že byl za obdobný čin spáchaný pod vlivem návykové látky v posledních dvou letech postižen (srovnej § 201 písm. b) tr. zákona ve znění účinném do 30. 6. 2006). Opakování protiprávního jednání tohoto typu už by tedy zakládalo trestní odpovědnost, což se jeví jako přijatelné a adekvátní nastavení z hlediska proporcionality trestní represe.

Tento krok by skutečně výrazným způsobem odbřemenil trestní justici, byť samozřejmě nelze hovořit obecně o odbřemenění státního aparátu, protože např. případy „obyčejného“ řízení vozidla ve stavu vylučujícím způsobilost by musely být řešeny v rámci přestupkového řízení. Nicméně lze prakticky s jistotou soudit, že vedení přestupkového řízení představuje pro orgány státu výrazně nižší zatížení, než vedení řízení trestního. V této souvislosti navíc nelze opomenout čerstvou novelizaci zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, která byla provedena zákonem č. 204/2015 Sb. Od této novelizované právní úpravy si lze slibovat efektivnější postih přestupkových jednání, přičemž poukázat lze zejména na skutečnost, že nově se bude přerušovat běh lhůty pro projednání přestupku, a to zahájením řízení o přestupku, jakož i vydáním rozhodnutí o přestupku, jímž byl obviněný uznán vinným ze spáchání přestupku (srovnej § 20 odst. 2 zákona o přestupcích, ve znění novely č. 204/2015 Sb.); odpovědnost za přestupek tedy již nebude automaticky (bez ohledu na okamžik zahájení přestupkového řízení či vydání rozhodnutí) zanikat po uplynutí jednoho roku od jeho spáchání, jako tomu bylo doposud, ale až po dvou letech, jak to vyplývá z § 20 odst. 3 zákona o přestupcích.

Míra zvýšení zátěže orgánů tvořících systém trestní justice by dále jistě měla být (více než doposud) zohledňována při jakýchkoli úvahách o dalším rozšiřování trestní represe. Lze proto s povděkem kvitovat, že český zákonodárce odolal (alespoň prozatím) např. snaze prosadit návrh, aby se v budoucnu opakované přestupky (zejména proti majetku) mohly posuzovat jako trestný čin, což prosazoval zejména Svaz měst a obcí ČR.²¹ Akceptování podobného návrhu by s největší pravděpodobností razantním způsobem zvýšilo nápad trestních věcí, a proto lze skutečně pozitivně hodnotit, že se zákonodárce tentokrát přiklonil k řešení problematiky méně závažné (byť opakované) protiprávní činnosti cestou zpřísnění a zefektivnění správněprávního postihu takového jednání, k čemuž došlo již zmiňovanou novelou přestupkového zákona provedenou zákonem č. 204/2015 Sb.

²¹ Tato iniciativa byla prezentována zejména v podobě petice „Řešení problematiky veřejného pořádku a sociálních záležitostí“ – odkázat lze za záznam z veřejného slyšení k této petici, které se konalo v Senátu Parlamentu České republiky dne 4. 2. 2015 – blíže viz <<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc>> [cit. 8. 9. 2015].

Extension of Criminalization in Relationship to the Limits of Criminal Justice

Filip Ščerba

Abstract: Proportionality of criminal repression is usually viewed in terms of assessing the adequacy of the level of criminal sanctions in terms of respect for individual rights and freedoms, principles of humanity, and respect for the principle of the supportive role of criminal law. Somewhat overlooked is the need for application of the principle of proportionality also between the scope of criminal responsibility and the capacity of bodies constituting the criminal justice system. Expansion of criminal repression increased the workload of law enforcement and is thus one of the major factors negatively affecting the length of the criminal proceedings, which leads to the need for the legislature to introduce and promote new, shortened form of criminal proceedings. The main objective of this article is, at least approximately, to quantify how much would some expansions of criminal liability burden on the criminal justice system. For this purpose, it offers an analysis of statistical data on the settlement of certain crimes to which this expansion of criminal repression applies. The results can be seen as confirmation that even seemingly minor amendments to criminal legislation could significantly increase the workload of law enforcement and negatively affect the functioning of the entire criminal justice system.

Key words: penal repression, criminalisation, under the influence of drugs, criminality